

# הגדת פסח

## ביעור חמץ

### אבי בערב פסח | יהודה עמיחי

כך לחיות:  
במאים של עצמנו,  
במאים רמאים  
באמונה שלמה, כמעט,  
ולא נהיה  
לבטלה.

בערב האחרון המשלתי לך  
את משל אבי, אשר בערב ערב פסח  
היה חותך לחם בהקפדה  
לקביות מדויקות ושם  
אותן על אדן הסלון כדי שיוכל  
למצא אותן בעינו הכבדות  
לאור הנר הרוקד ריקודי מצנה.  
ולא תהי ברפת בעור חמץ שלו  
לבטלה.

הסתכלות מטאפורית בחמץ, בתפוח והמנופח, במתסיס יתר על המידה.

הבדלה [בין שבת לחג]

קדש: קידוש לערב פסח

ורחץ: בדגש פמיניסטי

כרפס ברוך האדם וברוכה האדמה, ברוך פרי האדמה.

שירה: שמחה רבה

יחץ [הצפנה לאפיקומן]

"אין דבר שלם יותר מלב שבור" ר' מנחם מנדל מקוצק

הזמנה להתבוננות מטאפורית בשבור

[ואיפכא מסתברא: למה לראות את המציאות כשבורה? למה תמיד להיות שיפוטי?]

אוכלים: מרק

שירה: בבהילו יצאנו ממצרים הא לחמא עניא.

הא לחמא עניא

שירה: מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?

מתחיל בגנות ומסיים בשבח:

גנות ראשונה: עבדים היינו לפרעה במצרים,

שירה: עבדים היינו, היינו. עתה בני חורין, בני חורין.

האמנם? הזמנה להתבוננות, מחשבה ודיון.

סנקה (רומא, המאה הראשונה לספירה):

הראה לי אדם שאיננו עבד! האחד נמכר לתאוות, השני – לבצע, השלישי – לכבוד, וכולם – למורא ופחד.

קריעת ים-סוף |  
נעם חורב

ואַחֲרֵי שְׁחָצָה הָאָדָם	כָּל אָדָם	כָּל אָדָם
אֶת הַיָּם	קָרַע מִתְיַשְׁהוּ אֶת יַם סוּף	קָרַע מִתְיַשְׁהוּ אֶת
וְהִגִּיעַ לְצַד הַשָּׁנִי, הַמּוֹאֵר	פַּעַם בְּנֶפֶשׁ	יַם סוּף
כָּלֹּם כָּבֵר לֹא יִהְיֶה בּוֹ אוֹתוֹ	פַּעַם בַּגּוֹף	כָּל אָדָם
הַדָּבָר	כָּל אָדָם זָכָה לְהִינָצֵל	עַמֵּד פַּעַם חֲשׂוֹף
כִּי עֲכָשְׂיוֹ הוּא מִפִּיר	כְּשֶׁהַשָּׁמַיִם הִפְכוּ לְתִקְרַת	מוֹל גְּלִי הַסַּעֲרָה
אֶת עֲצַמְתּוֹ -	עֲרָפֶל	לְבַדּוֹ עַל הַסִּירָה
מוֹל הָרוּחַ,	כָּל אָדָם מִתְיַשְׁהוּ בְּחַיּוֹ	כָּל אָדָם נִלְחַם
הַיָּם,	לְמַד לְסִמּוֹךְ עַל הָאֵל	מִתְיַשְׁהוּ עַל חַיּוֹ
וְגַם מוֹל עֲצָמוֹ.		כְּאִילוֹ אֵין בְּרִירָה

**אוכלים:** ביצה קשה

**גנות שניה: עובדים היינו**

מתחילה עובדי עבודה זרה  
היו אבותינו:  
"בעבר הנהר ישבו אבותיכם  
מעולם –

תרח אבי אברהם ואבי נחור  
–  
ויעבדו אלוהים אחרים.

ואקח את אביכם, את אברהם  
מעבר הנהר  
ואולך אותו בכל ארץ כנען;  
וארבה את זרעו ואתן לו את  
יצחק.

ואתן ליצחק את יעקב ואת  
עשו.

ואתן לעשו את הר שעיר  
לרשת אותו,  
ויעקב ובניו ירדו מצרים".

אלי אליהו  
**הפועלים**

אני רואה אותם נפֿלטים עם שחר ממשאיות  
העפר (ממנו באו ואליו ישובו בסופו של דבר).  
אני רואה אותם נגפים בַּפּגומים, נחבֿלים  
בַּחבֿלים, נוטפים כַּעֲטֹלָפִים מַכְתְּפֵי הַמְנוּפִים.

הם לא מפה, שפֿתם אַחֲרֵת. הם לא יגורו  
בבֿתים שֶהֵם בּוֹנִים. אני רואה אותם עם עֶרֶב,  
אוכלים אֶת לַחֲמֵם בַּזַּעַת אָפֶם, כְּבִים לְאֶטֶם,  
כַּבְּדֵלֵי הַסִּיגְרִיּוֹת הַגּוֹסְסִים שֶהֵם שׁוֹמְטִים מִיָּדָם.

אני רואה אֵיךְ נִפְלָה רוּחָם בַּחֲמֹר, אֵיךְ נִכְבְּשָה  
נִפְשָם בַּלְבָּנִים. לַפְעָמִים הֵם יִשְׁנִים פֶּה בַּלִּילוֹת,  
בְּלֵי דָלֶת, כְּשֶהִבִית עוֹד שֶלֶד. לַפְעָמִים אֶחָד מֵהֶם  
נוֹפֵל אַרְצָה, או כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל או כְּדֵי לְמוֹת.

**ארבעה בנים:** כנגד ארבעה בנים דיברה התורה: אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול.

**הזמנה להתבוננות עצמית: אילו חלקים יש בי?**

שירה: ארבעה אחים \ נעמי שמר

אוכלים!!



## הפעם אולי נספר ביציאת מצרים?

המיתוס מעולם לא קרה, [אך] הוא קורה כל הזמן...

### המיקום הריאליסטי של מיתוס יציאת מצרים הוא מורכב מאד.

ככלל, אין שום עדות ארכיאולוגית, אפיגרפית או אחרת – לסיפור יציאת מצרים של ישראל. זאת, על אף שיש עדויות ליציאה לגירוש של עם שמי שכנראה אף היה בעמדת מנהיגות במצרים – החיקסוס.

התיארוכים האפשריים ליציאת מצרים נעים בין המסורתיים – סביב 1500 לפנה"ס, לבין הקונצנזוס המחקרי – סביב 1300 לפנה"ס. זוהי תקופה של התמוטטות אימפריות תקופת הברונזה במזרח הקדום: מצרים, האימפריה החתית, התרבות המיקנית ביוון, קפריסין, אוגריה שבסוריה. רק לאחר מאות שנים, סביב 950 לפנה"ס, מתחילות להופיע עדויות ארכיאולוגיות מתקופת הברזל, במרכז ההר, של תרבות מקומית פשוטה מאד, כנראה מקבילה לתקופת יהושע-שופטים. בהמשך התפתחו הממלכות המקומיות המוכרות לנו, באזור 700 לפנה"ס. מרבית החוקרים אגב מסכימים שהסיפור הועלה על הכתב רק בתקופת בית ראשון, מאות רבות של שנים אחרי התקופה המדוברת.

### מעניין לציין שקיימות גרסאות מצריות-יווניות לגירוש מצרים:

קיימת גרסה של גירוש הזרים ממצרים, גם בתקופה של מגיפה קטלנית, שבה הואשמו הזרים, וההתערבות בהם ובדתותיהם.

קיימת גרסת גירוש החיקסוס והמצורעים. היסטורית, החיקסוס פלשו למצרים בשנת 1730 לפנה"ס, ושלטו בה כ-150 שנה, עד שגורשו. הגרסה המתארת את גירושם נכתבה ב-300 לפנה"ס, כנראה כתגובה לסיפור יציאת מצרים שתורגם כעת ליוונית, בתרגום השבעים. כמובן, בסיפור זה, האנשים הרעים הם החיקסוס וכן המצורעים, שנהגו באלימות רבה כלפי המצרים, עד שהוכנעו וגורשו.

## מה היחס בין אלהים לאדם, ביציאת מצרים, בתרבות היהודית לגונוניה, בהגדה?

שמנו לב בוודאי, שההגדה מחתה את זכרו של משה ושל כלל השחקנים האנושיים מסיפור. זה רק מזכיר לנו שבתורה, האדם הוא שותף מרכזי לפעולה של אלהים בעולם.. דוגמאות?

נח, אברהם והאבות, משה, אהרן ומרים, השופטים, הנביאים ועוד..

ולא רק גברים, בסיפור מצרים מוזכרות מספר נשים ששיחקו תפקיד מרכזי:

המילדות העבריות שפרה ופועה; ותיגאן, המילדת את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ונתתן את הילדים:

**יוכבד**, אם משה: ותהר האשה ותלד בן ותרא אתו כי טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים: ולא יכלה עוד הצפינו ותקח-לו תבת גמא ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה את-הילד ותשם בסוף על-שפת היאר:

**מרים**, אחות משה, **ובת פרעה**: ותתצב אחתו מרחק לדעה מה-יעשה לו: ותרד בת-פרעה לרחץ על-היאר ונערתייה הלכת על-יד היאר ותרא את-התבה בתוך הסוף ותשלח את-אמתה ותקחה ותפתח ותראהו את-הילד והנה-נער בכה ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה: ותאמר אחתו אל-בת-פרעה האלף וקראתי לך אשה מינקת מן העברית ותינק לך את-הילד: ותאמר-לה בת-פרעה לכי ותלך העלמה ותקרא את-אם הילד: ותאמר לה בת-פרעה היליכי את-הילד הזה והינקהו לי ואני אתן את-שכרך ותקח האשה הילד ותניקהו:

## מכות מצרים:

### דם, צפרדע, כנים, ערוב, דבר, שחין, ברד, ארבה, חושך, מכת בכורות

בשעה שביקש הקב"ה להטביע את מצרים בים, עמד עוזא, שר של מצרים [=המלאך הממונה על העם המצרי], נשטתח לפני הקב"ה ואמר לפניו: "רבוננו של עולם, במידת הרחמים בראת את עולמך, למה אתה רוצה להטביע את בני?"

מיד כינס הקב"ה את כל פמליא של מעלה, ואמר להם: "דונו ביני ובין עוזא שר של מצרים". התחילו שרי האומות מלמדים סנגוריא על מצרים. כיוון שראה המלאך מיכאל כך, רמז למלאך גבריאל, טס למצרים טיסה אחת, והוריד לבנה עם טיט, ששיקעו בה המצרים תינוק מת אחד בתוך הבניין. בא ועמד לפני הקב"ה ואמר: "רבוננו של עולם, כך שעבדו את בניך!" מיד דן אלהים את המצרים במידת הדין, וטבעם בים.

באותה שעה ביקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה. אמר להם הקב"ה: "מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה לפני?!"

ע"פ מדרש 'אבכיר', המאה ה-11.

אוכלים: דג.

**רבן גמליאל היה אומר:** כל שלא אמר שלושה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו. ואלו הן: פסח מצה ומרור.

**פסיחה=הגנה, ולא דילוג. וראו:**

**שמות י"ב, 13:** וְעָבַר יְהוָה לְנֶגֶף אֶת-מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת-הַדָּם עַל-הַמַּשְׁקוּף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וַיִּפְסַח יְהוָה עַל-הַפֶּתַח וְלֹא יָתֵן הַמַּשְׁחִית לָבֵא אֶל-בְּתִיכֶם לְנֶגֶף.

**ישעיהו ל"ה, 5-6:** אֲזִי תִפְקַחְנָה עֵינֵי עֹרִים וְאֲזִנֵּי חֲרָשִׁים תִּפְתַּחְנָה. וְאֲזִי יִדְלַג כְּאֵיל פֶּסַח וְתֵרוֹן לְשׁוֹן אֵלִים כִּי-נִבְקְעוּ בַמִּדְבָּר מִיַּם וּנְחָלִים בַּעֲרָבָה.

**ישעיהו ל"א, 5:** כְּצַפְרִים עֲפוֹת כֶּן יִגַּן יְהוָה צְבָאוֹת עַל-יְרוּשָׁלַם גְּנוּן וְהִצִּיל פֶּסַח וְהִמְלִיט

**שולחן עורך**

ילדים: מציאת האפיקומן.

מבוגרים: פינוי השולחן, תוך שירה גדולה.